

Kakošne kote smo imeli na kocki? —

Zakaj niso koti na tetraedru pravi koti? —

Sedaj hočemo kot na kocki s kotom na tetraedru primerjati? —

Pri katerem kotu so si kraki bliže? —

Zapomnite: Kolikor bliže so si kraki kake kocke, toliko manjši so koti? — Kakšen je tedaj kot na tetraedru primeroma s pravim? —

Zapomnite: Kot, kateri je manjši, kakor pravi kot, imenuje se oster kot.

Koliko ostrih kotov je na tetraedru? —

Koliko ploščnjadi ima tetraeder? —

Koliko strani ima vsaka ploščnjad in koliko kotov? —

Kako bi lahko imenovali tako podobo? —

Trikot ali trikotnik.

O čem se prepričamo, ako merimo strani trikotnika? — (One so enake.) —

Takemu trikotu pravimo potem enakostrani trikot.

Kakošne podobe narejajo vse ploščnjadi na tetraedru? —

Kakšne so vse strani tega trikotnika med saboj? —

Trikotniki so si enaki v podobi in velikosti, ena stran pokriva drugo ali drugače, skladni so.

Naloge za pismeno izdelovanje:

1. Koliko ploščnjadi ima tetraeder? — 2. Kakšne podobe naredé one ploščnjadi? — 3. Kakšne kote narejajo one strani? — 4. Kteremu kotu pravimo oster kot? — 5. Kakšni so vsi trikotni na tetraedru? — 6. Zakaj pravimo, da so skladni.

(Dalje prih.)

P o ž e n č a n.

Iz ostalih zapiskov kaže se tudi, da je Poženčan rad prebiral ruske pesnike in poslovenjal njih pesmi. Take poskušnje so: Ruskalka; Na Triglavu (posnemek po Puškinovem Kavkazu); Černaja šal i. t. d.; Krajnica in Bošanka (Mina i Jela). Pogrešal je v dobi med ljudmi resnice, pravice in ljubezni ter potočil po njih v pesmici „Tri solze“; veselil ga je „God enakopravnosti“; studilo pa se mu je nemškutarstvo, kar spričuje v spevu „Spridenec“. Sonet v prežalostni spomin smerti dr. Lovro Tomanove (Novic. 1870 str. 273 pa „Dr. Lovro Toman“ l. 1876 str. 77) je vže drugega Poženčana. —

Iz dosedanjega opisovanja se vidi na tanko, kakov domorodec in kako marljiv pisatelj je bil naš Matevž Ravnikar II. Morebiti sem tù in tam še kaj prezerl, kakor na pr. da je vrlo pomagal dr. J. Bleiweisu pri sestavljanji slovenskih Beril za nižo gimnazijo, kjer se nahajajo prestave njegove v I. 1850: „Planinska sova ali vjer; Žirafa;

Kamela ali Veljblud; II. 1852: Droplja; Nosorog“ i. t. d. — Samouk in pesnik je imel svoje muhe bodi si v jezikoslovji bodi si v povéstnici. To nam poterjuje tudi neki ogovor do izobrazenih slovénskih mladenčev, kateri je v mnogih ozirih jako znamenit, pa doslej menda še ne natisnjen — naj sklepa pričujoče opisovanje njegovo. Ogovor ta — zložen krog l. 1848—50 — spremenjen tù le v pervinskih slovničnih oblikah — se glasi:

Izobrazenim mladenčem.

S petjem slavčik služ' ime;
Z del' Slavenov naj slavé.

Akoravno so te Novice namenjene za vas, preljubi kmetovavci in rokodelci! mi vendar ne bodete mislim za zló vzeli, ko se v njih obrnem na izobrazene naše mladenče; saj véste, da zunaj tega lista ni drugej prilóžnosti govoriti z le-tém večim številom. Pomislite tudi, da ko z le-témi govorim, govorim s tistimi, katerih bodo nekteri kmetavci ali podpornje kmetijstva, kakor so od nekđaj celó najviši glave bile kmetavci in podporna kmetijstva ter rokodeljstva. Torej:

Napeljanje.

Preljubi izobrazeni mladenči! vi ste cvet našega upanja in blagostanja. Da boste pa resnično sebi in celi deželi donesli sreče in blagostanja sad, ležeče je le na vas. Zato vam želim ob kratkem govoriti, kako boste oskerbeli svojo in bližnjega srečo. K temu govoru me spodbuja dolžnost, ki jo ima vsak za občji prid skerbeti; k temu govoru me podžiga ljubezen do vas in do naše ljube slavenske domovine. — Kaj vam je torej storiti, da bi bilo k vaši in občji sreči? — Hrepenite po slavi! — Slava je dober glas, ktereга si kdo s pravinami (pravimi čednostmi ali krepostmi) zadobi. Kar iz pravin pride, je hvale vredno; kar je hvale vrednega, po tem nam je hrepeneti. Slava pride iz pravin, torej nam je po nji hrepeneti ino je iskati s pravnim življenjem. Hočete slave cilj doseči, morate torej živeti po pravinah, ktere peljejo k pravi slavi; le-té so: Pobožnost, učenost, serčnost. Pobožnost je pomoček k časni ino večni slavi. Učenost pomora k spolnovanju dolžnost, kar spet kaže pot v večno in časno slavo. Serčnost podpira spolnovanje verskih in deželskih dolžnost, kakor tudi spolnovanje vojaških težav; v tem zadnjem oziru se jej hrabrost pravi. V obojem oziru pa tudi serčnost pelje k večni ino časni slavi. Da boste vi slavenski mladenči sebi in občini koristni in slavni, kakor vaš pridevek kaže, bodite pobožni, učeni, serčni. S petjem slavčik služ' imé; — Z del' Slavenci naj slavé. — K temu vas želim opominjevati. Poslušajte ubogljivo mojega slabega glasu, glasu vašega rojaka. Prizadeval si bom vam važno, pa vendar zraven kratkočasno govoriti. S tim se ulotim dela, ki je za me nekoliko pretežavno, toda zanašam se na vašo poterpežljivost, prijaznost; verh tega vas pa prosim

še posebno za naklonost. Lepa beseda lepo mesto najde; torej si upam, da ga bo tudi moja pri vas najdla. Če vas utegne kaka beseda razžaliti, ker naš jezik še ni na vse strani uglajen, jaz pa ne takim govorom privajen; vas prosim za naprej za odpuščanje, zraven pa nikarte zavoljo kake hrabrove besede zametvati resnice, ktera ni morebiti prav lično oblečena.

1. Med pravinami, ki peljejo k slavi, prva je pobožnost, s katero se zraven časne zadobi tudi večna slava ali izveličanje. Pobožen biti se pravi živeti po naukih naše svete vere. Ako imate človeške slabosti nad sabo, saj brež njih nobeden ni, tako si vendar prizadevajte v svojem sercu čedalje bolj zatirati greh, svojo voljo božji delati podobno. Zraven pa tudi zunajnje v besedah in obnašanji kažite, da vam je za Boga mar, da pregrehe ne poterjujete, da pravine želite, da bližnjega, naj bo bogat ali reven, učen ali priprost, zavoljo Boga ljubite, da spoštujete božje namestnike in obrede svete vere. Z eno besedo — bodite znotrajnje in zunajnje pobožni, tako boste pri ljudeh časno in pri Bogu dosegli večno slavo.

Hvale vredna hiša se ne imenuje tista, ki je zunaj olišpana s stebri ino drugimi zidarskimi zdelki, ki stoji na lepem tergu v mestu, notri pa ima vse skaženo; tamne majhine stanice, dosti tokav, vse nepripravno in močirno; ampak tista hiša je hvale vredna, ki je terdno zidana, suha, ki ima lepo razdeljene, prostorne stanice, pripravne hiše (Gemächer), ki je svetla, prijazna. Svirala niso tiste hvale vredne, ki so vse pozlačene, polikane, ki štejejo veliko odpertij (Register), ampak ktere so terdno narejene, soglasno ter krepko in lepo pojó. Bukve niso tiste hvale vredne, ki so lepo vezane s pozlačenim obrezkom, ampak v kterih so važne in koristne resnice. Ravno tako človeka ne stori hvale vrednega ali slavnega gosposka suknja, imenitno stanovanje, posebna jed, dosti bukev in papirja, ali oblast ukazovati; ne to ko se mu odkrivajo, ko zna ptuj jezik, ko zna pisati, temuč pobožnost, ta ta ga stori hvale vrednega ali slavnega.

Vidimo moške, ki gosposke suknje nosijo, pa jih je sram moliti ino druge kerščanske dolžnosti spolnjevati, njim je vse eno svetek ali petek, akoravno omikan svet dan današnji čisla tudi tiste stanove, ki so bili nek-daj zaničljivi viditi; tako taki možje vendar sovražijo duhovski stan in od njega s smehom zaničljivo govoré, na sebi enake nič ne porajtajo, kmeta zavolj njegovega stanu imajo za neumno žival, po svojih nagnjenjih živé in so ravno taki, ko tisti evangeljski mož, ki se ni ne Boga, ne ljudi bal. Ljudje se jim odkrivajo in pozdravljajo; toda — kako jih ljudje zares obrajtajo? Izobraženec se jim pri svoji kupici vina posmehuje, priprosti kmet jih pri svojem kosilu zaničljivo v mislih ima. Pred Bogom so pa tudi gnušoba. Pri tacih ni govorjenje ne od časne ne od večne slave.

Vse drugači slové pobožni. Nikoli ne morejo nekteri pozabiti Kraljeviča Marka, kralja Matjaša ali očeta Lavdona. Zmiraj ti z veseljem na nje spomni. Marsikedo tako rad od njih govori, kakor rad po svetu pogleda; večkrat mu solze v očeh igrajo, ko si na nje spomni. Zakaj tako? Zato, ker so se ti gospodje Boga bali, pravico ljubili, do bližnjega usmiljeni bili. Če bi bil letéh častitljivih gospodov kdo kterikrat kako slabo nad sabo pokazal, bi je še ljudje viditi ino slišati ne hotli.

Oh mladenči! ali ne želite enkrat tako spoštovani biti? Vem, da želite; posnemajte torej njih pobožnost. Boga se bojte, radi molite, k božji službi naj vas ne bo sram hoditi, v časti imejte božje namestnike; občutljivega serca bodite; z vsacim, če je tudi revež, se pametno, ljubeznivo in po domače pomenite; svoje dolžnosti zvesto opravljajte. To je: bodite pobožni. Z vašo pobožnostjo naj bo pa tudi učenost združena.

2. Pobožnost tirja zvesto spolnovanje dolžnost stanu; vaši stanovi bodo pa učeni. Pri njih spolnovanji ne bo samo volja brez učenosti zadosti; toraj bodite pridni za učenosti.

K učenosti se pa ne pride z branjem bukev, v kterih tičé pripovedi, kakoršne bi utegnile pripovedovati praznoverne tetike ali botrice, ne z branjem bukev, polnih bliščečih besedí, katere podžigajo nečisto ljubezen. Ta učenost je ledena golot (Krystall), ki se pri solncu raztopi; tutka, ki se je bedaki in otroci veselé, možje se pa za njo ne zmenijo. Ta učenost in pa nič. Ali kaj pravim nič? Sladki strup, ki dušo omami, oslepi, večno konča, ni „nič“ imenovati, ampak velika škoda. Kdor išče po tacih bukvah modrosti, je podoben bedaku, kteri se želi tako pogreti, da se opeče, ali pa iz želje po gorkoti svojo kožo zažge. Z branjem takih bukev človek, namest moder biti, ves zbezan bedak postane. Škoda za denarje, škoda za dragi čas, škoda za vašo bistro glavo, škoda za vaš notranji pokoj, škoda za vašo nedolžnost, škoda za vašo dušo, da bi je smradili s tacimi bukvami. Naj jih ptujci pijejo te sladke omotice, ko si jih eden družemu kot zdravice natakajo.

Mladenči! vi ste Slavenci, zato spoštujte nauke in vednosti, katere nam dajo pravo modrost, da boste imena „Slavenec“ vredni, kakor naši spredniki. Prave in častite vrednosti, ki k slavi peljajo in ki so pri spolnovanji dolžnost potrebne, najdete v čerticah po učiliščih. — Bodite torej v le-tih vednostih dalej z večletnim prizadevanjem kakor imate veselje, darove in zmožnosti, ali Nestorji, ali Hladniki, ali Vehe, ali Dičenetje, ali Meteorji, ali — kakor že tudi ime rabi — Umetje. (Nestor je bil na Ruskem pisavec dogodovščine. Rajnki Hladnik je bil botanikar. Vaha ali Vega iz Moravč na Kranjskem je bil matematikar. Dičene, Dične, Diceneus, kacih 50 let pred Kristusom, egiptovski modrijan, ki je bil prišel k Čudom, Turačem Getom, da jih je učil zvezdoznanja, modrijanstva, čudorednosti in naravoznanja. Meter — Mentor od slav. metor, a, o betagt, gesetzt — temu je bil Uliz svoj dom izročil v varstvo, ko je sam po svetu šel. Ume, Eumeus, je bil ravno tako Ulizov

prijatelj). — Vi, kdor hodite v Istranske Atene (Istrianske t. j. Austrianske ali Estrajške Atene. Austria, po nemško Oesterreich, prav za prav Istra ali Isterreich, ima svoje ime od reke Ister-Dunava, ker je ta reka poglavitna v tem cesarstvu ino po sredi njega teče. Istranske Atene torej Dunaju pravim.), bodite naši Nakaršiči ino Tožariči ali svoje rojake podučni Zarini ali Sklepiji. (Nakarsič ino Tožarič — Anacharsis in Toxaris — sta bila iz Čudskega v Atene prišla 592 let pred Kristusom se učiti in izobražati. Zarin je bil čudski vojvoda okoli leta 603 pred Kristusom, ko so ga bili premagali Medjanje, vernil se je na Čudsko, zidal mesta ter Čude napravljaj bolj omikane in človeške. Sklepij, Asklepias iz Ptujne — Bithynia — okoli 116 pred Kristusom lekar in govorec. On je bil Mitridata zapustil in prišel v Rim). Nabožje vednosti niso li duhovnim, ampak slehernemu potrebne. Za kratkočasnost bodite ali Vodniki, ali Živčiči ali Olipci. (Živčič — Zeuxis — iz Hreljaka — Heraklea — okoli 380. leta pred Kristusom živopisec. Olipec, Olympus, mužik 1395. leta pred Kristusom je bil iz aziatske Možje, in učenec piskarja Mrazija ali Merzeta-Marsyas. Olipec je bil v petji ljudsko vižo za Nijobino možitev znajdel. Nijoba ali Njova je bila Tantalova hči ino supruga Amfiona tivanskega-tebanskega kralja). Tako boste našim sprednikom podobni in resnični slavenji ali slavni. Dezele nekdanjih Slavencev so se imenoval: Ljudja ali Umerna ino Možja, (t. j. Lydia ali Maeonia ino Mysia). Kaj hoče to družega reči kot da so bili njih prebivavci umni ljudje ino možje. Enako je vam biti umnim ljudem ino možem, da boste vredni slavnega imena.

V učenostih bistre slavenske glave do zdaj še niso bile (te) zadnje; tudi od vas si je obetati, da boste posnemali naše sprednike. Li ena reč je, ki nas stavi za druge narode, in katera izobraženim ni k časti, priprostemu ljudstvu je pa še k škodi. Ali veste, ktera je ta reč? To, da smo se v vednostih in v umetnostih do zdaj premalo poprijemali domačega duha, da namreč do zdaj nismo izobražali domačega jezika, da se nismo pečali za domačo-dogodovščino, da nismo v vse učenosti vpravljali domačega duha. — Pa poreče kdo, saj se tudi naši spredniki niso pečali za te reči, tudi pri njih v učenostih ni vladal domač duh, ker so se deržali li greškega in pozneje li latinskega, ker so jih Greki ali Latinci učili v svojem jeziku, in ker je bila nazadnje že šega postala učenostno li ptuje jezike rabiti. Ali nasproti pomislimo, da ima vsak izobražen narod svoje sprednike, ki niso bili tako izobraženi kot njih poznejši zarod. To velja od nekdanjih Grekov in Rimljanov, od poznejših Nemcev, Anglezov in Francozov. Če bi toraj to veljalo, da naj vsak ostane na le-ti stopnji izobraženosti materinskega jezika kot so njegovi spredniki bili, bi mogli vsi narodi sožgati svoje bukve, podreti svoje šole. To pa — kdo bi poterdil? Vse ljudstva gredo v izobraženji in v učenostih naprej. Ali je samo Slavenec obsojen s svojo besedo in književnostjo ostati na nekdanji stopnji? Nihče menim ni tako neumen, da bi to terdil. Izobraženost materinskega jezika bi bila izobraževavcem k

časti, učencem in nižjim stanovom pa za korist. Nemci spoštujejo svojega Adelunga in druge, ki so pripomogli k nemščine popolnamosti. Ravno tako druge ljudstva slavé svoje pismenje izobraževavce. Li mi, če izvzamemo kake slovniciarje in pisavce nekoliko nabožjih bukvic, se ne moremo pohvaliti, da bi bil kdo drugi za izobraženost našega jezika storil kaj posebno hvale vrednega.

Jaz molčim od tega, da ko se marsikdo ne izobraža v maternem jeziku, ne zna nobenega jezika popolnoma, ne domačega ne ptujega. Res da se Slavenec ptujih jezikov lože in bolje nauči, kakor bi se kdo drugi naučil njegovega, pa popolnoma se le malokdo nauči ptujega jezika. V tej reči se marsikdo moti. Ako se hoče od tega prepričati, naj vzame od ptujega jezika, v katerem želi ali sebe ali koga drugega sebi enacega skusiti, naj vzame pravim od ptujega jezika kako popolnamši slovnico, naj pregleda slovar, naj bere bukve v lični pisariji, naj posluša, kako rojaki tistega jezika v govorjenji zategvajo, in potlej naj stori sodbo, kako sam ali kak drugi Slavenec zna ptuji jezik. Ptujci pa ko se svojega jezika književno poprijemajo, vendar tega popolnoma znajo. Jaz molčim tudi od tega, da Slavenec, preden se izobraži, zamudi dosti časa z učenjem ptujega jezika, če se ga tudi nazadnje še popolnoma ne nauči. Od vsega tega molčim. Li od tega govorim, da če bi naša domača književnost bogatši bila, bi se slavenski učenec v kratkem pismeno naučil svojega domačega jezika, potlej bi si koj ž njim lahko pridobil druge učenosti; naj bi si že za tim pred ali potlej prilastil kak ptuji jezik. Saj tudi ptujci za učene veljajo, če zraven materinskega jezika drugega ne znajo kot latinsko, ali pa še morda tega ne. Z domačo popolnamši književnostjo bi bila tudi vsakemu iz nižjih stanov, če je li nekoliko brihtniši, odperta pot do viši izobraženosti. Vsak, kdor je nekoliko hodil v šolo, bi si brez učenikov sam lahko marsikaj priučil iz bukev. Pri ptujem jeziku pa, kakor človeka pusté učeniki, zastane mu tudi učenost in ptuji jezik nazadnje z učenostjo vred pozabi. S ptujim jezikom učitelj in učenec kakor Sisif skalo nosita na verh gore. Po omaricah in policah nemške pismenosti in druge šolske bukve plesnujejo zato, ko so bravcem pretežke umeti; v glavah pa tudi skopni, kar so se iž njih nekdaj učili. Vse drugači gre pa postavim Nemcem pri njih narodnih ali nemških bukvah — tako, da naši priprostiši ljudje celó mislijo, Nемец ali izobražen in učen biti je vse eno, kakor jim tudi vse za eno veljá, Slavenec ali pa priprost revež biti.